

MELCHIOR WAŃKOWICZ

ur. grudzień, 29 1891r.

Kilka słów o Melchiorze

Zadebiutował artykułami w prasie jeszcze w czasach zaboru rosyjskiego. Pierwsze zbiory reportaży i wspomnień opublikował w okresie międzywojennym. W czasie II wojny światowej pracował jako korespondent wojenny przy II Korpusie Polskim dowodzonym przez generała Władysława Andersa. Tuż po wojnie wydał swoje najsłynniejsze dzieło – Bitwę o Monte Cassino – książkę opisującą największą bitwę tego korpusu stoczoną w 1944 roku.

Dzieciństwo i lata szkolne

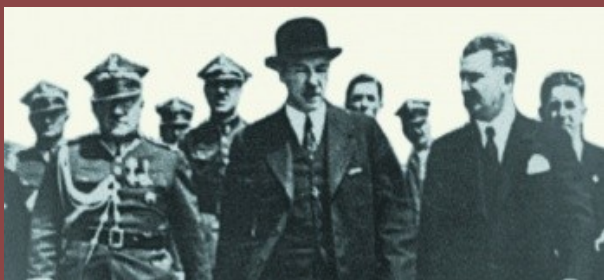
Melchior Wańkowicz wywodził się z rodziny ziemiańskiej. Posługiwała się herbem Wańkowicz, zasłużonym w obronie polskość na Kresach. Do jego krewnych należał romantyczny malarz Walenty Wańkowicz, przyjaciel Adama Mickiewicza.

Studia(okres i Wojny Światowej)

Po ukończeniu szkoły średniej w 1911 roku, Wańkowicz jesienią tego samego roku rozpoczął studia w Szkole Nauk Politycznych w Krakowie oraz na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Dyplom Szkoły Nauk Politycznych w Krakowie zdobył w 1914 roku. Po wybuchu I wojny światowej początkowo nie brał udziału w walkach, ponieważ został zwolniony z rosyjskiej armii dzięki sfalszowanemu zaświadczeniu o stanie zdrowia.

ŻYCIE I TWÓRCZOŚĆ W OKRESIE MIĘDZYWOJENNYM

Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 roku, Wańkowicz działał w Towarzystwie Straży Kresowej. W 1921 roku objął stanowisko kierownika Działu Prasy i Propagandy. Samodzielnie tworzył broszury propagandowe o tytułach: Dlaczego żołnierz polski wkracza na Litwę i Białoruś, Moskal – twój wróg, Jak naród sobą rządzi? Parlament i posłowie, Gabinet ministrów, Prezydent Państwa: Konstytucja i Sejm, które zostały opublikowane w 1919 roku. W 1920 roku uczestniczył w wojnie polsko-radzieckiej na Kresach Wschodnich, za co otrzymał Krzyż Walecznych.

Wydarzeniom tej wojny poświęcił kolejną książkę – wydaną w 1926 roku Szpital w Cichinicach, opartą na pamiętniku jego kuzynki Zofii z Wańkowiczów Romerowej, żony Tadeusza Romera. W 1923 roku na Uniwersytecie Warszawskim Wańkowicz ukończył rozpoczęte wcześniej w Krakowie studia prawnicze. W tym samym roku został kierownikiem Wydziału Prasowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, a w 1925 roku objął stanowisko naczelnika Wydziału Prasowego i Widowiskowego w MSW. Z tej funkcji ustąpił tuż przed przewrotem majowym, 9 maja 1926 roku. Następnie pozostawał bez zatrudnienia, aż 31 stycznia 1927 został zwolniony.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA W „ROJU”

W 1926 roku Melchior Wańkowicz podjął decyzję o odejściu z pracy w administracji państwowej po to, żeby mógł skupić się wyłącznie na działalności wydawniczej i pisarskiej. Dwa lata wcześniej, kiedy kierował Wydziałem Prasowym i Widowiskowym MSW to dzięki jego inicjatywy powstało Towarzystwo Wydawnicze "Rój". W czasach międzywojennych "Rój" stał się jedną z największych oficyn wydawniczych w Polsce. Zaczęto publikować zarówno literaturę popularną jak i ambitniejszą. Właśnie w "Roju" po raz pierwszy wydano takie dzieła, jak Sklepy cynamonowe i Sanatorium pod Klepsydrą Brunona Schulza, Ferdydurke i Pamiętnik z okresu dojrzewania Witolda Gombrowicza, Ład serca Jerzego Andrzejewskiego, Kariera Nikodema Dyzmy Tadeusza Dołęgi-Mostowicza oraz książki Czesława Centkiewicza.

NA EMIGRACJI

Wańkowicz we Włoszech i Anglii.

Po zakończeniu wojny, podobnie jak wielu polskich żołnierzy walczących po stronie Brytyjczyków, Wańkowicz pozostał najpierw we Włoszech, a od 1947 roku osiedlił się w Londynie. W grudniu 1945 roku dołączyła do niego jego żona Zofia, która czas okupacji spędziła w Polsce. Młodsza córka Marta, której udało się opuścić kraj wiosną 1940 roku, po studiach w Szwajcarii i Stanach Zjednoczonych, w 1944 roku wyszła za mąż za polskiego dziennikarza Jana Erdmana i zamieszkała na stałe w USA. Przebywała tam aż do swojej śmierci w 1982 roku, a Polskę odwiedziła kilkakrotnie. Starsza córka Krystyna zginęła 6 sierpnia 1944 roku podczas powstania warszawskiego.

KUNDLIZM

W roku 1947 podejście czytelników do Wańkowicza diametralnie się zmieniło za sprawą wydania przez niego książki Kundlizm – zbioru felietonów krytykujących narodowe przywary Polaków. Kundlizm doprowadził do tego, że część czasopism emigracyjnych zakończyła z nim współpracę.

WYJAZD DO USA.

Coraz bardziej napięte relacje z emigracją londyńską oraz narastające problemy finansowe sprawiły, że w 1949 roku Wańkowicz postanowił opuścić Europę i wyjechać do Stanów Zjednoczonych. Zamieszkał tam u swojej córki Marty i zięcia Jana Erdmana, którzy prowadzili wówczas fermę drobiu. Od grudnia 1950 roku mieszkał natomiast z rodziną w domu na Long Island, niedaleko Nowego Jorku.

POWRÓT DO KRAJU

Powrót do kraju

W 1956 roku Melchior Wańkowicz powrócił do kraju na kilka tygodni po czym ponownie wyjechał do Stanów Zjednoczonych. 27 maja 1958 Wańkowicz powrócił do Polski na stałe. Po powrocie do Polski Melchior i Zofia Wańkowiczowie zamieszkali w skromnym mieszkaniu przy ul. Puławskiej 10/35 w Warszawie. Pisarz od razu zaangażował się intensywnie w pracę, która obejmowała także liczne wykłady i prelekcje w różnych częściach kraju. Czasami przemawiał przed wyjątkowo licznie zgromadzoną publicznością – na przykład 23 marca 1959 roku Wańkowicz wystąpił w wypełnionej po brzegi Sali Kongresowej w Warszawie. W Polsce po raz pierwszy ukazały się także niektóre z jego książek napisanych przed wojną oraz w czasie emigracji. Dużo przedwojennych i emigracyjnych książek pisarza w ogóle nie miało szans na publikację w PRL. Należały do nich np. Szpital w Cichiniczach, Sztafeta, czy Dzieje rodziny Korzeniewskich. Wańkowicz wydawał w PRL też nowe pozycje, np. wspomnieniowe Tędy i owędy

Oskarżenie o współpracę z Radiem Wolna Europa. Aresztowanie i proces

W 1964 roku Melchior Wańkowicz został postawiony przed sądem w PRL i na kilka tygodni aresztowany z powodów politycznych. Bezpośrednim pretekstem był podpisany przez niego „List 34” – protest 34 pisarzy i intelektualistów (w tym Andrzejewskiego, Dąbrowskiej, Kisielewskiego, Słonimskiego) przeciwko cenzurze i ograniczeniom w druku. Treść listu dotarła na Zachód, a jego publikacja w Radiu Wolna Europa spowodowała na sygnatariuszy represje.

W 1964 roku Melchior Wańkowicz został postawiony przed sądem w PRL i na kilka tygodni aresztowany z powodów politycznych. Bezpośrednim pretekstem był podpisany przez niego „List 34” – protest 34 pisarzy i intelektualistów (w tym Andrzejewskiego, Dąbrowskiej, Kisielewskiego, Słonimskiego) przeciwko cenzurze i ograniczeniom w druku. Treść listu dotarła na Zachód, a jego publikacja w Radiu Wolna Europa spowodowała na sygnatariuszy represje. Wańkowicz odegrał kluczową rolę w przekazaniu listu, aresztowano go jednak za inny dokument, w którym krytykował realia PRL. Po przechwyceniu dokumentu przez SB oskarżono go o „rozpowszechnianie fałszywych informacji” i zatrzymano 5 października 1964. Podczas procesu pisarz przyznał się do autorstwa tekstu, choć zaprzeczył związkowi z Radiem Wolna Europa. W efekcie 10 listopada skazano go na 3 lata więzienia (zredukowane do półtora roku dzięki amnestii). Nie trafił jednak do więzienia – protesty społeczne i międzynarodowe sprawiły, że władze ostatecznie odstąpiły od wykonania wyroku. W 1990 roku, 16 lat po śmierci pisarza, Wańkowicz został zrehabilitowany.

OSTATNIE LATA

Do ostatnich lat życia Melchior Wańkowicz aktywnie działał w polskiej kulturze, występował w radiu i telewizji. W 1971 roku nagrano z nim 13 audycji radiowych w cyklu „Pisarz miesiąca”. W tym czasie powstał też siedmiodcinkowy program Jerzego Passendorfera o Monte Cassino (wyemitowano jednak tylko jeden odcinek). W 1972, z okazji 80-lecia pisarza, obchodzone Rok Wańkowicza – wydano biografię autora w kilku językach, a sam Wańkowicz przygotował wybór publicystyki „Przez cztery klimaty,” obejmujący cztery epoki, w których żył.

Jego ostatnim wielkim dziełem była Karafka La Fontaine’a, której pierwszy tom ukazał się w 1972, a drugi – po śmierci pisarza w 1981 roku. Jest to metaliterackie dzieło, w którym

Wańkowicz opisał swój warsztat pisarski i refleksje o reportażu, nawiązując do anegdoty o Jeanie de La Fontaine, który, patrząc na karafkę z różnych stron, dostrzegał różne kolory, podobnie jak różne spojrzenia wpływają na literaturę. Dzieło to zostało ocenzone, szczególnie w fragmentach dotyczących polskiej cenzury.

W 1973 Wańkowicz opuścił warszawskie mieszkanie przy ul. Puławskiej i zamieszkał we własnej willi. Wkrótce potem zdiagnozowano u niego raka żołądka. Operację przeszedł w Manchesterze, gdzie towarzyszyła mu asystentka Aleksandra Ziółkowska, której zapisał swoje archiwa i dedykował ostatnią książkę. W Londynie spotkał się z córką i przyjaciółmi z czasów emigracji.

Po powrocie do Polski Wańkowicz zmarł 10 września 1974 w Warszawie, zaledwie sześć godzin po przyjęciu do szpitala. Pogrzeb pisarza odbył się 14 września na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie, na koszt rodziny, zgodnie z jego życzeniem. W 1995 r. powstała Wyższa Szkoła Dziennikarska im. Melchiora Wańkowicza w Warszawie, uhonorowując jego wkład w polskie dziennikarstwo.

KALENDARIUM

1892

□ 10 stycznia – Melchior Wańkowicz urodził się w Kałużycach, w guberni mińskiej (dziś Białoruś).

1910–1914

□ Rozpoczął studia prawnicze na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie.

□ Później przeniósł się na Uniwersytet Warszawski, gdzie kontynuował studia prawnicze i angażował się w działalność studencką.

1914–1918

□ W czasie I wojny światowej przebywał w Rosji, a następnie dołączył do oddziałów wojskowych.

□ W 1918 roku wrócił do Polski i rozpoczął pracę w Ministerstwie Spraw Zagranicznych.

1926

□ Wydał swoją pierwszą książkę – „Strzępy epopei”, opisującą przeżycia z wojny polsko-bolszewickiej.

1930

□ Założył własne wydawnictwo, Rój, które przyczyniło się do promocji i wydawania polskiej literatury oraz klasyków literatury światowej.

1933

□ Publikacja „Na tropach Smętka” – reportaż z podróży po Mazurach, który zwrócił uwagę na germanizację ziem polskich na Mazurach.

1939

□ Po wybuchu II wojny światowej opuścił Polskę i udał się przez Rumunię na Bliski Wschód.

□ Wańkowicz przebywał m.in. w Palestynie, gdzie pisał o losach polskich uchodźców.

1943–1945

□ Przebywał we Włoszech, gdzie z bliska śledził i opisywał walki Polaków, szczególnie bitwę o Monte Cassino.

□ W 1945 roku wydał „Bitwę o Monte Cassino” – jedno z najważniejszych dzieł w jego dorobku, będące świadectwem męstwa polskich żołnierzy.

1949

□ Zamieszkał w Stanach Zjednoczonych, gdzie aktywnie angażował się w życie polskiej diaspory, współpracował z „Głosem Ameryki” i pisał artykuły prasowe.

1957

□ Po latach emigracji wrócił do Polski, choć jego twórczość była częściowo cenzurowana przez władze PRL.

1964

□ Podpisał List 34 – list protestacyjny przeciwko polityce cenzury w Polsce Ludowej, co przyniosło mu problemy z władzami PRL.

1973

□ Wydał autobiograficzną powieść „Karafka La Fontaine’a”, będącą swoistą refleksją nad literaturą, życiem pisarza i sztuką reportażu.

1974

□ Został oskarżony o rozpowszechnianie fałszywych informacji o Polsce Ludowej i stanął przed sądem. Ostatecznie został skazany na karę więzienia w zawieszeniu.

1975

□ Napisał swoje ostatnie dzieło – „Ziele na kraterze”, które stanowiło opowieść o jego rodzinie, szczególnie o córkach, i stanowiło hołd dla polskości.

1974–1976

□ Schorowany, kontynuował pisanie i aktywność publiczną. Jego dzieła były szeroko czytane zarówno w Polsce, jak i wśród Polonii na świecie.

1974

□ Otrzymał nagrodę literacką im. Władysława Reymonta za całokształt twórczości.

1976

□ 10 września – Melchior Wańkowicz zmarł w Warszawie i został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim